

Omavalvonta

Tuottajayhteisön on valvottava 1.1.2023 alkaen säännöllisesti ja suunnitelmallisesti jätelaissa säädettyjen velvoitteiden toteutumista. Omavalvonnalla tuottajayhteisö varmistaa, että tuottajavastuuvollisuudet tulevat hoidetuiksi ja tiedon luotettavuus kehittyy. Omavalvonta on osa tuottajien omaa laatutyötä.

Tiedot omavalvonnan tueksi tehdyistä toimenpiteistä tulee toimittaa seurantatietojen yhteydessä vuosittain. Pirkanmaan ELY-keskus tarkastaa suunnitelman toteutumisen valvontakokouksissa.

Omavalvontasuunnitelma ja sen toteutus

Tuottajayhteisön on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi (jätelaki 53 a §).

Ehdotus omavalvontasuunnitelman sisällysluetteloksi

1. Taustatiedot tuottajayhteisöstä
2. Kirjanpidon kuvaus
3. Kustannusvastuun täyttymisen kuvaus
4. Maksuosuuksien mukauttaminen ja niiden seuranta
5. Maksuosuuksien uudelleenarviointi ja kehittäminen
6. Tarkastukset
7. Muut asiat

Omavalvontasuunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot

1. Taustatiedot tuottajayhteisöstä

- Kuvaava oma toiminta lyhyesti
- Kerro tuottajayhteisöstä, alat ja tuotteet, omistajat
- Kerro omavalvontasuunnitelman laatija

2. Jätelain 54 §:n mukaisen kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen

- Kuvaava koko raportointiketju: kerro koko seurantatietojen prosessi, mistä tiedot tulevat ja millä tavalla ne kerätään. Kuvauksessa tulee olla seuraavat tiedot:
 - Kuka tai ketkä käsittelevät tietoja (työnjako)
 - Miten varmistat, että tiedot (laatu ja määrä) ovat oikein
 - Miten varmistat, että markkinoilta poistetut tuotteet eritellään toimituskohteittain (vaikuttaa kierrätysasteen oikeellisuuteen)

- Miten uudet kierrätyksen laskentamenetelmät huomioidaan ja miten niiden tiedon laatu varmistetaan, ml. ulkomaille toimitetut jätteet
- Miten varmistat, että kirjanpidossa on eritelty ulkomaille toimitetut jätteet laitoksittain
- Miten tiedot dokumentoidaan ja miten tietoja säilytetään ja kuinka kauan
- Kuinka tietojen luotettavuus on arvioitu
- Esitä suunnitelma siitä, miten tietojen luotettavuutta kehitetään
- Jos raportoinnissa käytetään laskennallisia arvioita, kerro, mihin arviot perustuvat

3. Tuottajan kustannusvastuun täyttymisen kuvaus

- Kaikki alat
 - Osoita, miten hoidat ja kustannat keräyksen ja kierrätyksen
- Pakkaukset
 - Osoita pakkausmateriaaleittain eriteltynä, miten tuottajayhteisön kustannusvastuu täyttyy. Ota erittelyssä huomioon jätelain 46 §:n mukainen tuottajayhteisön järjestämä jätehuolto sekä 49 b §:n mukainen kuntien ja tuottajien yhteistoiminta pakkausjätteen erilliskeräyksessä.

4. Tuottajan maksuosuuksien mukauttamisen perusteet ja seuranta

- Jos tuottajayhteisö ei peri maksuja, niin kohdat 4 ja 5 eivät koske sitä. Jos maksuista kuitenkin on maininta esimerkiksi tuottajayhteisön säännöissä tai tuottajasopimuksessa, asiaa tulee soveltuvien osin käsitellä myös omavalvontasuunnitelmassa.
- Jos tuottajayhteisö perii maksuja, niiden tulee täyttää jätelain 63 a §:ssä sekä alakohtaisissa asetuksissa kuvatut kriteerit.
- Jos Euroopan komissio ohjeistaa maksuosuuksien määrittelyä tarkemmin, omavalvontasuunnitelmaa on päivitettävä valvontaviranomaisen antaman uuden ohjeen tai valtioneuvoston asetuksen mukaisesti.

5. Tuottajan maksuosuuksien uudelleenarviointi ja kehittäminen

- Jos tuottajayhteisö ei peri maksuja, niin kohdat 4 ja 5 eivät koske sitä. Jos maksuista kuitenkin on maininta esimerkiksi tuottajayhteisön säännöissä tai tuottajasopimuksessa, asiaa tulee soveltuvien osin käsitellä myös omavalvontasuunnitelmassa.
- Tuottajayhteisön on tarvittaessa arvioitava maksuosuudet uudelleen, jos toiminnassa tai jätehuollon kustannuksissa tapahtuu oleellisia muutoksia. Tuottajayhteisön toimintaa tulee kehittää ja tehostaa, jotta tuottajilta perittäviä maksuja voidaan alentaa tai kohtuullistaa. Tuottajien maksuosuuksien kehittämisessä on huomioitava erityisesti kestävyys, korjattavuus, uudelleenkäytettävyys, kierrätettävyys ja vaarallisten aineiden esiintyminen.
- Jos tuottajayhteisö muuttaa perittäviä maksuja, niiden tulee täyttää jätelain 63 a §:ssä sekä alakohtaisissa asetuksissa kuvatut kriteerit.
- Jos Euroopan komissio tai kansallinen lainsäädäntö ohjeistaa maksuosuuksien määrittelyä tai muuttamisesta tarkemmin, tulee tuottajayhteisön uudelleenarvioida tämän perusteella maksuosuuksiaan.

6. Omavalvonnan tarkastukset

a. Omavalvonnan tueksi tehtävät sisäiset tarkastukset

- Kuvaa tuottajayhteisön sisäiset tarkistus/valvontatoimet, joilla tuottajayhteisö itse tarkkailee omavalvonnan toteuttamista. Kerro suunnitelma tehtävistä toimenpiteistä esimerkiksi vuosisuunnitelmana tai listana toimenpiteistä. Suunnitelma voi sisältää kirjanpidon luotettavuuden arvioinnin ja kehittämisen sekä tarkastukset/auditoinnit keräyspisteille, tuottajille ja yhteistyökumppaneille. Kullekin toimenpiteelle tulee määrittää

laajuus ja säännöllisyys sekä nimetä vastuuhenkilö, mikäli omavalvonnan toteuttamisesta on vastuussa useampi henkilö.

b. Omavalvonnan tueksi teetetävät ulkopuoliset tarkastukset

- Omavalvonnan tueksi on säännöllisesti teetetävä tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Ulkopuolinen tarkastus on tehtävä vähintään kolmen vuoden välein, ensimmäisen kerran viimeistään 31.12.2025.
- Pirkanmaan ELY-keskus voi kuitenkin edellyttää tarkastuksen teettämistä useammin. Lisätarve tarkastuksille voi esimerkiksi syntyä, jos tilanne aiemmassa hakemuksessa määritellystä on muuttunut tai todetaan huomattavia puutteita tuottajilta/tuottajayhteisöltä vaatimuksien noudattamisessa (esimerkiksi kierrätystavoitteiden saavuttamisessa).
- Omavalvonnan tueksi tehtävän ulkopuolisen tarkastuksen/tarkastuksien tulee kattaa
 - taloushallinto, mukaan lukien tuottajayhteisön maksujen kattavuus sekä maksujen mukauttaminen (jätedirektiivi artikla 8 a kohta 3 d) alakohta i))
 - seurantatiedot, joihin kuuluvat tuottajayhteisön jäsenten markkinoille saattamat tuotteet, kerätyt ja käsitellyt sekä keräys-, kierrätys- ja hyödyntämistavoitteiden täyttyminen. Tarkastuksen tulee kattaa myös jätteensiirtojen tarkistaminen. (jätedirektiivi artikla 8 a kohta 3 d) alakohta ii))
- Tuottajavastuualojen tasapuolisen kohtelun nimissä tarkastus edellytetään kaikilta tuottajayhteisöiltä vähintään kolmen vuoden välein. Pakollisesta tarkastuksesta kolmen vuoden välein on säädetty tai on tulossa lainsäädäntöön seuraavilla aloilla:
 - Ajoneuvot: Ajoneuvojen kiertotalousasetusehdotus 13.7.2023 19 art. kohta 5
 - Akut ja paristot: Akkuasetus art. 58 kohta 5

Tarkastaja

- Ulkopuolisessa tarkastuksessa on käytettävä tarkastajaa, joka on tuottajaan, tuottajayhteisöön ja sen omistajiin nähden riippumaton ja puolueeton kolmas osapuoli.
- Tuottajayhteisön on varmistettava, että tarkastajalla on tehtävän suorittamiseen tarvittavat tiedot, taidot ja muu pätevyys omavalvontasuunnitelman tarkistamiseen. Tarkastuksessa voidaan käyttää useita eri tavoilla pätevöityneitä asiantuntijoita (esim. talous ja jätehuolto).
- Ulkopuolisissa tarkastuksissa taloushallinnon osalta voidaan käyttää esimerkiksi tilintarkastajaa.
- Esitä ELY-keskukselle tiedot tarkastajasta ennen tarkastuksen toteutusta. ELY-keskus voi arvioida tarkastajan asiantuntemuksen.

Tarkastuksen toteutus

- Tarkastus voidaan suorittaa useammassa osassa (esim. talous, seurantatiedot tai kierrätystavoitteet) tai liittää muuhun tuottajayhteisön toimintaan kohdistuvaan ulkopuoliseen tarkastukseen. Tämä tarkoittaa, että tarkastuksen voi esimerkiksi jakaa kahteen osaan, jolloin tilintarkastaja voi tarkistaa taloushallinto-osuuden (säännöllisen tilintarkastuksen yhteydessä) ja loput voidaan kattaa ulkopuolisen tekemällä clearingtarkastelulla, kunhan se kattaa kaikki muut kohdan 6 b ulkopuolisen tarkistuksen vaatimukset.
- Jos tuottajalla on käytössään sertifioitu hallintajärjestelmä, voidaan tarkastus kytkeä osaksi sitä.
- Tarkastuksessa on arvioitava, miltä osin omavalvontasuunnitelma on toteutunut ja miltä osin se on puutteellinen. Tarkastajan tulee esittää korjaus- ja kehittämissuhteet sekä niiden toteutusaikataulu ja seurantamittarit.

- Tarkastus kohdistuu tuottajayhteisöön, mutta siinä voidaan tarkastella myös sopimusoperaattorin toimintaa siltä osin kuin se koskee palvelujen tuottamista tuottajayhteisön lukuun.

Tarkastuksen dokumentointi

- Tarkastuksesta laaditaan tarkastuspöytäkirja, joka toimitetaan ELY-keskukselle.
- Pöytäkirjassa on kuvattava tarkastuksen sisältö; mitä omavalvontasuunnitelman osioita siinä on tarkastettu ja millä tavalla. Asiakirjan on sisällettävä korjaus- ja kehittämis ehdotukset.
- Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa käytävässä valvontakokouksessa on esitettävä jatkotoimenpiteinä kehittämis ehdotusten toteutusaikataulu ja seurantamittarit.

Raportointi omavalvonnan tueksi tehdyistä toimista ja tarkastuksista

Tiedot omavalvonnan tueksi tehdyistä toimenpiteistä toimitetaan vuosittain seurantatietojen yhteydessä. Ensimmäisen kerran tiedot tuli toimittaa vuoden 2023 seurantatietojen raportoinnin yhteydessä 30.6.2024 mennessä. Lisäksi mikäli omavalvontasuunnitelmaa on muutettu, se toimitetaan kokonaisuudessaan. Omavalvonnan kehittämiseksi pitää nimetä vastuuhenkilö. Raportti tehdyistä toimenpiteistä tulee koostua vähintään seuraavista tiedoista:

1. Tietojen luotettavuuden kehittämiseksi tehdyt toimenpiteet

- Kerro, mitä on tehty esimerkiksi seuraavien asioiden luotettavuuden kehittämiseksi:

Seurantatietojen oikeellisuus (laatu ja määrä)

- Miten tuottajien toimittamien tietojen oikeellisuus on varmistettu tai miten tuottajia on ohjeistettu?
- Miten käsittelyyn ja hyödyntämiseen menneiden jätte-erien tietojen oikeellisuus on varmistettu?
- Onko tiedot ulkomaille toimitetuista jätteistä ilmoitettu laitoksittain? Miten on varmistettu, että tiedot on ilmoitettu kokonaisuudessaan?
- Onko tehty sopimusmuutoksia rikkomusten tai tietojen puuttumisen vuoksi?
- Onko tehty muutoksia seurantatietojen arviointiin tai laskentamenetelmien muuttamiseen?

Tietojen dokumentointi ja säilyttäminen

- Onko tapahtunut muutoksia tai kehitystoimenpiteitä liittyen tietojen dokumentointiin tai säilyttämiseen?

2. Tiedot maksuosuuksien uudelleenarvioinnin perusteista sekä maksuosuuksien kehittämisestä

- Kerro, onko maksuosuuksia muutettu ja millä perustein. Kuinka kohtuullisuus ja tasapuolisuus tuottajien välillä toteutuu muutosten jälkeen?
- Onko maksuosuuksia tarve muuttaa jatkossa ja millä perustein?

3. Tiedot tehdyistä sisäisistä tarkastuksista/auditoinneista keräyspisteille, tuottajille, yhteistyökumppaneille ja tuottajayhteisölle + havaitut poikkeamat + tehtävät korjaustoimenpiteet

- Kerro, mikä on ollut tarkastuksen kohde ja mitä on tarkastettu.
 - Onko tarkistettu esimerkiksi tuottajilta markkinoille saatetut määrät (valmistetut, maahantuodut, pakatut tai etämyydyt)
 - Onko tarkistettu operaattoreilta (kuljetus-, terminaali-, kierrätysoperaattorit) punnitus- tai varastotietoja, tietoja hyötykäyttökohteista ja hyötykäyttöön toimitettuja määriä, vientimaita ja koko jatkokäsittelyprosessia
 - Onko tarkistettu keräyspisteiltä toiminta- ja lajitteluohjeita, lajittelun oikeellisuutta yms.
 - Onko tarkistettu muiden sopimuskumppaneiden, kuten palveluyhtiöiden yms. toimintaa
 - Onko tarkastettu, että sopimusketjun toimijoilla on tarvittavat luvat (esim. ympäristölupa, hyväksyntä jätteen kuljettajaksi)
- Kerro, kuka tai mikä toimija on tehnyt tarkastuksen.
- Kuinka usein tarkastus on tehty (tarkastuksen tiheys) esim. 1 krt/viikko, 1 krt/kk, 1 krt/vuosi, pistokokein, satunnaisotannalla
- Havaitut poikkeamat ja niiden syyt
 - Kerro havaitut poikkeamat ja mahdolliset syyt poikkeamiin
- Korjaavat toimenpiteet
 - Mitä korjaavia toimenpiteitä on tehty ja miten ne ovat toteutuneet?
 - Mitä korjaavia toimenpiteitä on suunniteltu tehtäväksi ja mikä on toimenpiteiden aikataulu?

4. Ulkopuolisen auditoijan tekemä säännöllinen tarkastus

- vähintään kolmen vuoden välein, ensimmäinen tarkastus on tehtävä 31.12.2025 mennessä (raportti on lähetettävä vuonna 2026 toimitettavien tietojen yhteydessä).

Lainsäädännön keskeiset kohdat

Tuottajan omavalvonta 53 a § (15.7.2021/714)

Tuottajan on valvottava säännöllisesti ja suunnitelmallisesti tässä luvussa säädettyjen velvoitteiden toteutumista sekä kehitettävä tätä koskevan tiedon luotettavuutta (omavalvonta). Omavalvonnan tueksi on tarvittaessa teetettävä säännöllinen tarkastus riippumattomalla ja ammattitaitoisella henkilöllä. Tuottajan on laadittava omavalvonnasta kirjallinen suunnitelma, joka on liitettävä 101 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa suunnitelmassa on oltava vähintään seuraavat tiedot:

- 1) tuottajan 54 §:n 1 momentissa tarkoitetun kirjanpidon toteuttaminen ja sitä koskevien tietojen luotettavuuden arviointi ja kehittäminen;
- 2) tuottajan 46 ja 49 b §:ssä tarkoitetun kustannusvastuun täyttymisen arviointi;
- 3) tuottajan 63 a §:ssä tarkoitettujen maksuosuuksien seuranta ja kehittäminen;
- 4) omavalvonnan tueksi tehtävät tarkastukset.

Asetukset

Jätelain 53 a §:ssä tarkoitetussa omavalvontaa koskevassa suunnitelmassa on oltava:

- 1) selvitys 17 §:ssä tarkoitettujen seurantatietojen kokoamisesta ja arvio tietojen luotettavuudesta sekä suunnitelma tietojen luotettavuuden kehittämiseksi;
- 2) arvio jätelain 46 §:ssä tarkoitetun tuottajan kustannusvastuun täyttymisestä;
- 3) selvitys jätelain 63 a §:ssä tarkoitetuista tuottajan maksuosuuksista ja niiden mukauttamisen perusteista sekä niiden seurannasta;
- 4) menettelyt 3 kohdassa tarkoitettujen maksuosuuksien ja niiden mukauttamisen perusteiden säännönmukaisesta uudelleenarvioimisesta ja kehittämisestä;
- 5) suunnitelma omavalvonnan toteuttamisesta ja organisoinnista sekä omavalvonnan tueksi tehtävistä tarkastuksista.

Omavalvonnan tueksi tehtävässä tarkastuksessa on käytettävä tarkastajaa, joka on tuottajaan, tuottajayhteisöön ja sen omistajiin nähden riippumaton ja puolueeton kolmas osapuoli. Tarkastajalla tulee olla tehtävän suorittamiseen tarvittavat tiedot, taidot ja muu pätevyys. Tarkastus voidaan suorittaa useammassa osassa tarkastajan erityisosaaminen huomioon ottaen tai liittää muuhun vastaavaan tuottajayhteisön toimintaan kohdistuvaan ulkopuoliseen tarkastukseen. Jos tuottajalla on käytössään sertifioitu hallintajärjestelmä, voidaan tarkastus kytkeä osaksi mainittua järjestelmää.

Alakohtaiset asetukset löytyvät Finlexistä:

- [Ajoneuvot \(Finlex\)](#)
- [Eräät muovituotteet \(Finlex\)](#)
- [Kalastusvälineet \(Finlex\)](#)
- [Pakkaukset \(Finlex\)](#)
- [Paperi ja paperituotteet \(Finlex\)](#)
- [Paristot ja akut \(Finlex\)](#)
- [Renkaat \(Finlex\)](#)
- [Sähkö- ja elektroniikkalaitteet \(Finlex\)](#)